

:

»

« 1401 »

«

)

(

تهیه کننده: فرزانه صمدیان

مشاور: دکتر حجت‌اله میرزایی

ناظر: دکتر محمد قاسمی، منیره امیرخانلو، شیما حاجی نوروزی

تاریخ انتشار: اردیبهشت ۱۴۰۱

: سیاست‌های بودجه‌ای، حداقل دستمزد، تورم، تولید

: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	الف) آثار اجرای سیاست‌های بودجه‌ای ۱۴۰۱ بر بخش تولید
۹	ب) آثار مصوبه حداقل دستمزد شورای عالی کار بر بخش تولید
۱۶	توصیه‌های سیاستی
۱۹	پیوست

مقدمه

با عنایت به آنکه در سال پیشرو مجموعه سیاست‌هایی در قالب قانون بودجه ۱۴۰۱ و مصوبه افزایش دستمزد شورای عالی کار، اجرایی خواهد شد که آثار گوناگون بر اقتصاد کشور برجای خواهد گذاشت، لذا در گزارش پیشرو سعی شده است، آثار اجرای این سیاست‌ها بر اقتصاد کشور و بخش‌های مولد اقتصادی تحلیل شود و در نهایت راهکارهایی برای مدیریت شرایط به نفع فعالیت‌های تولیدی و مولد اقتصادی ارائه شود.

گزارش پیشرو از این جهت اهمیت دارد که کشور در طی دهه گذشته در نتیجه تحریم‌های اقتصادی و مالی و تجاری و نیز پاندمی کوید-۱۹، شرایط دشوار همراه با رکود تورمی عمیق (رشد اقتصادی نزدیک به صفر، تورم متوسط ۲۰ درصدی) را تجربه کرده است و در شرایط حاضر نیز در نتیجه بحران اوکراین، قیمت مواد اولیه و کالاهای اساسی در بازارهای جهانی افزایش یافته است و از این زاویه نیز هزینه‌های دلاری واردات این کالاها و نهاده‌های تولید در ماه‌های پیش‌رو افزایش خواهد یافت که خود می‌تواند آثار تورمی بر اقتصاد کشور برجای گذارد. از اینرو، ضروریست در اتخاذ سیاست‌ها به این شرایط ویژه توجه شود و تا حد ممکن از اجرای تصمیمات دفعی، اجتناب شود.

الف) آثار اجرای سیاست‌های بودجه‌ای ۱۴۰۱ بر بخش تولید

تصمیمات بودجه‌ای دولت در سال ۱۴۰۱، از جهات گوناگونی بار هزینه‌ای بر بخش‌های تولیدی و مولد اقتصادی کشور تحمیل خواهد کرد و از اینگذر، بر شرایط تورمی و رکودی اقتصاد کشور دامن خواهد زد. اگرچه اتاق ایران در فرآیند بررسی و تصویب بودجه در مجلس شورای اسلامی، در خصوص تورم‌زا بودن برخی از احکام و ضرورت تعدیل برخی از سیاست‌های بودجه‌ای تأکید داشت، لیکن ملاحظات اتاق ایران در کمیسیون تلفیق و صحن مجلس کمتر مورد توجه نمایندگان محترم قرار گرفت و در نهایت نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی، با اکثر مصوبات تورمزای بودجه ۱۴۰۱ موافقت کردند. برخی از مهم‌ترین سیاست‌های بودجه‌ای دولت که در سال جاری تبعات هزینه‌ای گسترده‌ای بر بخش تولید کشور تحمیل خواهد کرد، عبارت‌اند از:

۱. افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه ارزش گمرکی ورودی بر اساس نرخ روز ارز

تغییر نرخ ارز مبنای محاسبه ارزش گمرکی، از یک‌سو درآمد دولت را افزایش می‌دهد و از سوی دیگر، به‌واسطه افزایش سطح قیمت‌ها و به‌تبع آن کاهش قدرت خرید، آثار رفاهی منفی بر اقشار آسیب‌پذیر و بخش‌های مولد اقتصاد تحمیل خواهد کرد. براساس برآوردهای موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی در سال ۱۳۹۹، در اثر اجرای این حکم از قانون بودجه سال ۱۴۰۰ و با فرض افزایش نرخ تسعیر ارز به حدود ۲۵۰۰۰ تومان و عدم تغییر ساختار واردات و نرخ‌های تعرفه نسبت به سال جاری و با فرض اینکه کالاهای اساسی همچنان همانند سال ۱۳۹۹ ارز ۴۲۰۰ تومان دریافت کنند، درآمد کل دولت به‌واسطه اجرای این مصوبه، معادل ۷۲,۲ هزار میلیارد تومان افزایش یابد. قیمت کالاهای وارداتی در سال ۱۴۰۰، برای کل کالاهای وارداتی ۲۱,۰۴ درصد، برای کالاهای اساسی وارداتی ۶,۲۴ درصد، برای کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای وارداتی ۱۸,۶۹ درصد و برای کالاهای مصرفی وارداتی ۲,۳۵ درصد افزایش می‌یابد.^۱ همچنین، برآورد شده بود که به‌واسطه اجرای مصوبه قانون بودجه ۱۴۰۰، رشد شاخص قیمت تولیدکننده حداقل ۲,۵ درصد و حداکثر ۱۲,۲ درصد و رشد شاخص قیمت مصرف‌کننده (تورم) حداقل ۴,۴ درصد و حداکثر ۱۳,۱ درصد خواهد بود. از این‌رو، با توجه به برآوردهای انجام شده در صورت اجرای این تصمیم:

✓ قیمت کالاهای وارداتی و داخلی اعم از کالاهای مصرفی نهایی، کالاهای سرمایه‌ای و ماشین‌آلات، کالاهای واسطه‌ای و نهاده‌های خط تولید و غیره افزایش شدید خواهند یافت. همچنین، به‌واسطه این جهش قیمتی معضل سرمایه در گردش تولیدکنندگان وخیم‌تر از قبل خواهد شد.

✓ شایسته ذکر است، آمار و ارقام مورد اشاره در خصوص آثار تورمی اجرای این سیاست، با فرض عدم

۱. افزایش قیمت‌ها بر اساس میانگین وزنی محاسبه شده است.

اجرای سیاست حذف ارز ترجیحی و برای سال گذشته انجام گرفته است. بدیهی است که اگر در سال جاری، در قالب قانون بودجه ۱۴۰۱، دولت قصد داشته باشد همزمان با افزایش حقوق ورودی، سیاست حذف نرخ ارز ۴۲۰۰ تومانی را برای کالاهای اساسی اجرایی کند، تورم رخ داده در اقتصاد بیشتر از رقم برآورد شده در گزارش موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی برای سال گذشته خواهد بود.

- ✓ علاوه بر این، چون مالیات بر ارزش افزوده نیز بر مبنای ارزش گمرکی اخذ می‌شود، میزان مالیات بر ارزش افزوده این کالاها نیز افزایش خواهد یافت که خود جریان تورمی جداگانه‌ای ایجاد خواهد کرد.
- ✓ اجرای این مصوبه حجم منابع ریالی مورد نیاز برای ترخیص کالاها را افزایش می‌دهد و در مواردی که ترخیص‌ها اعتباری انجام نشود، تولیدکنندگان مجبور به رجوع به نظام بانکی هستند که خود هزینه تأمین مالی تولید را افزایش خواهد داد.

۲. منوط شدن معافیت‌های مالیاتی و جایزه‌های صادراتی به بازگشت ارز حاصل از صادرات

- به موجب این تصمیم، هرگونه نرخ صفر و معافیت‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از صادرات کالا و خدمات و همچنین استرداد مالیات و عوارض قانون مالیات بر ارزش افزوده، در مواردی که ارز حاصل از صادرات طبق مقررات اعلامی بانک مرکزی به چرخه اقتصادی کشور برگردانده نشود، قابل اعمال نخواهد بود و پرداخت هرگونه جایزه و مشوق صادراتی برای صادرکنندگان منوط به حصول اطمینان از برگشت ارز حاصل از صادرات کالا و خدمات به چرخه اقتصاد کشور می‌باشد.
- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران معتقد است که در شرایط عادی اقتصادی، صادرکنندگان مدر مدت زمان تعیین شده؛ ارز را به چرخه اقتصاد کشور باز می‌گردانند زیرا اصولاً تداوم تولید بدون استفاده از منابع ارزی برای واحدهای تولیدی امکانپذیر نیست و این واحدها از این منابع برای تأمین مواد اولیه و پرداخت هزینه‌های تولید استفاده می‌کنند. در عین حال باید در نظر داشت که بازگشت ارز حاصل از صادرات، در شرایط تحریمی، فرایندی پیچیده است و برای همه کالاهای صادراتی یکسان نیست. به عنوان مثال صنعت پتروشیمی امکان بازگشت ارز حاصل از صادرات را در کمتر از دو ماه دارد و در مقابل صنعتی مانند فرش که عمدتاً به صورت اعتباری به فروش می‌رسد، فرصتی حداقل یک‌ساله برای بازگشت ارز نیاز دارد و یا فرآیند زمانی صادرات مواد معدنی به خصوص کنسانتره سرب و روی به دلایل فنی در حدود شش ماه به انجام می‌رسد. لذا، به دلیل ماهیت متفاوت فعالیت‌های صادراتی و نیز تفاوت در مقاصد صادراتی، لازم است که با توجه به نوع کالاها و خدمات صادراتی تصمیم لازم را اتخاذ کرد.

- مشروط کردن برخورداری از مشوق‌ها و معافیت‌های مالیاتی و استرداد مالیات و عوارض ارزش‌افزوده به بازگشت ارز حاصل از صادرات به چرخه اقتصاد کشور آن هم در شرایط تحریمی و برای همه صادرکنندگان، ریسک و هزینه تولید و صادرات را افزایش می‌دهد. ممکن است برخی از صادرکنندگان بدهی‌های ارزی خارجی داشته باشند و یا دارای دفاتری در خارج از کشور باشند که ناگزیر از پرداخت هزینه‌های این دفاتر از محل بخشی از ارزشهای صادراتی باشند و یا واردات مجدد توسط صادرکننده صورت گیرد و از این‌گذر، بخشی از ارز ناشی از صادرات، صرف خرید مواد اولیه وارداتی گردد. از این‌رو، ضروریست در تنظیم مقررات مربوط اینگونه شرایط در نظر گرفته شود.

۳. حذف معافیت مالیاتی صادرکنندگان مواد خام و نیمه‌خام

- حذف معافیت مالیاتی درآمدهای حاصل از صادرات مواد معدنی، فلزی، غیرفلزی، نفت، گاز و پتروشیمی خام و نیمه‌خام یکی دیگر از تصمیمات دولت است. طبق ماده ۱۴۱ قانون مالیات‌های مستقیم، صد درصد درآمد حاصل از صادرات خدمات و کالاهای غیرنفتی و محصولات بخش کشاورزی و بیست درصد از درآمد حاصل از صادرات مواد خام مشمول مالیات با نرخ صفر گردد.

- این تصمیم طبعاً درآمدهای مالیاتی دولت را افزایش می‌دهد و می‌تواند به کاهش کسری بودجه بیانجامد. همچنین انگیزه برای خام‌فروشی را تا حدی کاهش دهد و مشکل تأمین مواد اولیه برای تولید داخلی را تا حدودی رفع می‌کند. علاوه بر این با فرض وجود تکنولوژی‌های مورد نیاز و اقتصادی بودن بازار برخی محصولات، میتواند موجب تکمیل زنجیره ارزش در کشور شود. از این‌رو، باید در نظر داشت این اقدام در صورتی می‌تواند گامی مثبت در راستای تکمیل زنجیره ارزش صنایع تلقی شود که سیاست‌ها و حمایت‌های لازم برای توسعه زنجیره ارزش صنایع به کار گرفته شود. با عنایت به آنکه این سیاست ابتدا در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ مصوب گردید و در سال گذشته اجرایی شد، لذا یک گام مثبت در این زمینه می‌تواند بررسی آثار مثبت و منفی اجرای این سیاست بر اقتصاد کشور، توسط وزارت صمت و با همکاری اتاق ایران باشد، تا از دستاوردها و تجارب حاصله، در تدوین آیین‌نامه جدید بهره گرفته شود.

۴. حذف ارز ترجیحی

- در قانون بودجه سال ۱۴۰۱، این اختیار به دولت داده شده تا به تشخیص خود نسبت به حذف و یا تداوم سیاست تخصیص ارز ترجیحی اقدام کند. اگرچه اتاق ایران موافق حذف ارز ترجیحی است، لیکن معتقد است که این اقدام باید به صورت تدریجی و با در نظر گرفتن ملاحظات اجتماعی اجرایی شود.

- در صورت حذف یکباره ارز ترجیحی، انتظار افزایش چند برابری سرمایه در گردش مورد نیاز

تولیدکنندگان این کالاها وجود دارد. بنابراین در صورتی که تدابیر لازم برای در دسترس قرار گرفتن سرمایه در گردش مورد نیاز برای واحدهای تولیدی اتخاذ نشود، حذف ارز ترجیحی یک شوک بزرگ به تولید این محصولات محسوب می‌شود.

- شایسته ذکر است در اثر بحران اوکراین قیمت کالاهای اساسی در جهان افزایش یافته است، به نحوی که در فاصله ۲۱ فوریه ۲۰۲۲ (شروع مناقشه روسیه و اوکراین) لغایت ۲۲ آوریل ۲۰۲۲، قیمت جهانی کالاهای اساسی همچون گندم افزایش ۳۶ درصدی، ذرت افزایش ۱۷ درصدی، روغن پالم افزایش ۹ درصدی، برنج افزایش ۷ درصدی و دانه‌های روغنی افزایش ۵ درصدی را ثبت کرده است.^۱ همچنین، در این دوره زمانی برخی از کشورها مانند انگلستان و آلمان روغن را به صورت کنترل شده در اخل عرضه می‌کنند. لذا با افزایش قیمت جهانی کالاهای اساسی، لاجرم واردات این کالاها گران خواهد شد و از این‌رو، پیش‌بینی می‌شود که در سال جاری، نیاز دولت به ارز و ریال برای تامین کالاهای اساسی افزایش یابد و بازار این کالاها باید مدیریت شوند.

۵. افزایش فشار مالیاتی بر بنگاه‌های اقتصادی خصوصی

- بررسی اجزای درآمدهای مالیاتی در لایحه بودجه ۱۴۰۱، گویای این واقعیت است که مالیات بر شرکت‌های غیردولتی در لایحه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰، رشد ۱۴۶ درصدی را ثبت کرده است و مالیات بر کالا و خدمات نیز در لایحه بودجه پیشرو نسبت به رقم متناظر در سقف دوم قانون بودجه سال گذشته، بیش از ۶۵ درصد رشد یافته است. لذا با استناد به آمار و ارقام فوق‌الذکر، این نتیجه حاصل می‌شود فشار اصلی برای تأمین منابع عمومی دولت از ناحیه درآمدهای مالیاتی بر دوش فعالان اقتصادی می‌باشد.

ب) آثار مصوبه حداقل دستمزد شورای عالی کار بر بخش تولید

علاوه بر سیاست‌های بودجه‌ای فوق‌الذکر، شورای عالی کار، به‌عنوان مرجع قانونی تعیین حداقل دستمزد، برای سال جاری، افزایش حدود ۵۷ درصدی حداقل دستمزد را مصوب کرده است. جدا از سازوکار سیاسی و فرایند چانه‌زنی سه‌جانبه میان کارگران، کارفرمایان و دولت برای رسیدن به چنین توافقی، میتوان گفت که یکی از اهداف دولت از تعیین این نرخ، دستیابی به حداقل منصفانه‌ای از دستمزد، خارج از شرایط تعادلی بازار و حمایت از کارگران جهت حفظ و ارتقای قدرت خرید و رفاه زندگی و تأمین امنیت شغلی آنان با استفاده از اهرم حمایتی حداقل دستمزد بوده است. اتاق ایران نیز معتقد است که نوسانات و تلاطم‌های فراوان قیمتی

1. <https://tradingeconomics.com/>

و ارزی در سنوات اخیر، زندگی و معیشت میلیون‌ها ایرانی را تحت تأثیر قرار داده، ثبات و آرامش حداقلی را از بسیاری از مردم دریغ داشته و کرامت انسانی برخی از آن‌ها را مخدوش کرده است و ضروریست که در این شرایط از معیشت خانوارها حمایت شود، اما باید در نظر داشت که نرخ حداقل دستمزد تعیین شده، نرخی نیست که همه بنگاه‌ها توانایی پرداخت آن را داشته باشند و در کنار فشارهای ناشی از سیاست‌های بودجه‌ای، این مقدار افزایش در حداقل دستمزدها، فشار مضاعفی را بر بنگاه‌های کاربر تحمیل خواهد کرد.

برخی از ملاحظات و نگرانی‌های مهم درباره افزایش ۵۷ درصدی حداقل دستمزد وجود دارد که میتوان به شرح زیر برشمرد:

۱. به لحاظ نظری، این توافق وجود دارد که تعیین حداقل دستمزد یک مسئله اجتماعی-اقتصادی است که حساسیت‌های زیادی را در جامعه موجب می‌گردد و به مانند تیغه دو لبه عمل میکند. نرخ‌های بالای حداقل دستمزد، میتواند کاهش تقاضای نیروی کار توسط بنگاه و به تبع آن افزایش بیکاری را در پی داشته باشد. در شرایطی که بیکاری به ویژه بیکاری جوانان، یکی از معضلات اقتصادمان به شمار می‌رود، افزایش‌های نامتعارف، ممکن است به عدم تمدید قرارداد از طرف کارفرما و یا توافقات پنهانی بین کارفرما و کارگر منجر گردد و در این صورت کارگر برای حفظ شغل خود، مجبور به قبول شرایط جدید شود. همچنین، در بخش‌های کاربر، افزایش هزینه‌ها به واسطه افزایش هزینه دستمزد نیروی کار، باعث افزایش قیمت تمام شده کالاها و خدمات خواهد شد. از سوی دیگر، چنانچه تعیین حداقل دستمزد، تکافوی هزینه‌های ضروری زندگی کارگران را نکند، منجر به کاهش عرضه نیروی کار می‌شود و یا در صورت باقی ماندن نیروی کار، باعث سرخوردگی، کاهش انگیزه کارگران و کاهش بهره‌وری آنها خواهد شد. از این رو، در تعیین حداقل دستمزد ضروریست که یک توافق سه‌جانبه حاصل آید که نفع ذینفعان را دنبال کند تا به واسطه اجرای آن آثار سوء کمتری بر اقتصاد تحمیل شود.

۲. یکی از نظریه‌های اقتصادی در مورد دلایل ایجاد تورم نظریه تورم ناشی از فشار هزینه می‌باشد براساس این نظریه افزایش هزینه‌های تولید علت اصلی افزایش قیمت‌ها قلمداد میشود. مصادیق عمده تورم ناشی از فشار هزینه در قالب فشار در افزایش دستمزد، افزایش در قیمت مواد اولیه و فشار در حاشیه سود تقسیم‌بندی می‌شود.^۱ اما تمرکز ما رویکرد فشار در افزایش دستمزد به‌ویژه حداقل دستمزد می‌باشد. به لحاظ نظری تعیین سطح دستمزدها در سطحی بالاتر از سطح تعادلی با تأثیری که بر حاشیه سود تولیدکنندگان برجای می‌گذارد به کاهش انگیزه تولیدی بنگاه‌ها و بنابراین کاهش تولید و اشتغال منجر میشود. افزون بر آن مقایسه رشد حداقل دستمزد و حداقل دریافتی کارگران هم با تورم

۱. عباسی‌نژاد، حسین، احمد تشکینی، تمور رحمانی و هدیه ستایش (۱۳۹۲)، ارتباط متقابل بین حداقل دستمزد و تورم در ایران، مجله تحقیقات اقتصادی، دوره ۴۸، شماره ۲.

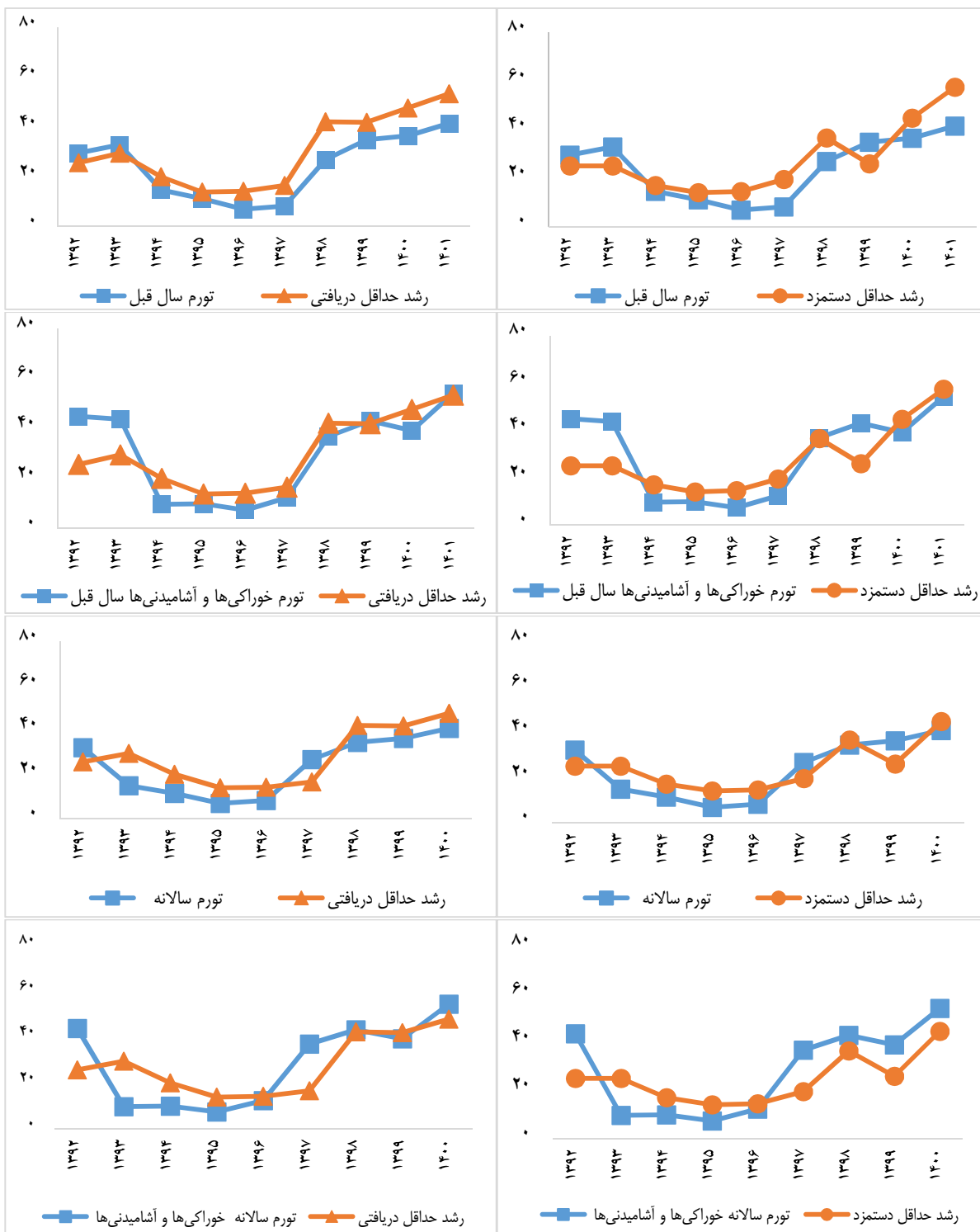
سال قبل (به‌عنوان معیاری از قدرت خرید کاهش یافته ناشی از افزایش قیمت‌ها در سال قبل^۱) و هم با تورم سالانه (به‌عنوان شاخصی که میزان موفقیت سیاست حداقل دستمزد را در پوشش تورم هر سال مورد ارزیابی قرار می‌دهد)، گویای این واقعیت است که حتی در سال‌های دشوار اقتصادی که هم پدیده رکود تورمی در اقتصاد کشور تعمیق شده و هم بر فشارهای ناشی از تحریم‌ها افزوده شده، سیاست‌گذار تلاش داشته با افزایش حداقل دستمزد، قدرت خرید کارگران را حفظ نماید.

حداقل دستمزد (اسمی) بر شاخص قیمت تولید کننده (PPI) اثر مثبت دارد. برآوردهای انجام گرفته توسط معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی در سال ۱۳۹۷، نشان می‌دهد که با یک درصد افزایش حداقل دستمزد (اسمی) به میزان ۰,۲ درصد شاخص قیمت تولید کننده افزایش خواهد یافت^۲. بر این اساس می‌توان گفت که افزایش ۵۷ درصدی در حداقل دستمزد با فرض ثابت ماندن سایر عوامل باعث خواهد شد شاخص قیمت تولید کننده به میزان ۱۱,۴ درصد رشد یابد. بنابراین می‌توان گفت که افزایش حداقل دستمزد می‌تواند طرف عرضه اقتصاد را تحت تأثیر قرار دهد.

۱. از آنجا که دستمزد کارگران در ابتدای هر سال به‌طور ثابت تعیین می‌شود، لذا کارگران متعهد خواهند بود نیروی کار خود را تا پایان هر سال، براساس قرارداد تنظیم شده، عرضه کنند. در حالی که ممکن است در طی سال مذکور، تورم قیمت‌ها بیش از افزایش در دستمزد باشد، از این رو، در ابتدای سال بعد، این انتظار وجود دارد که دستمزد مصوب شده برای سال جدید، بتواند تورم تجربه شده در سال قبل را پوشش دهد.

۲. معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (اسفند ۱۳۹۷)، پیش‌بینی حداقل دستمزد در سال ۱۳۹۸.

نمودار ۱- مقایسه رشد حداقل دستمزد و رشد حداقل دریافتی کارگران با نرخ تورم سالانه و سال قبل

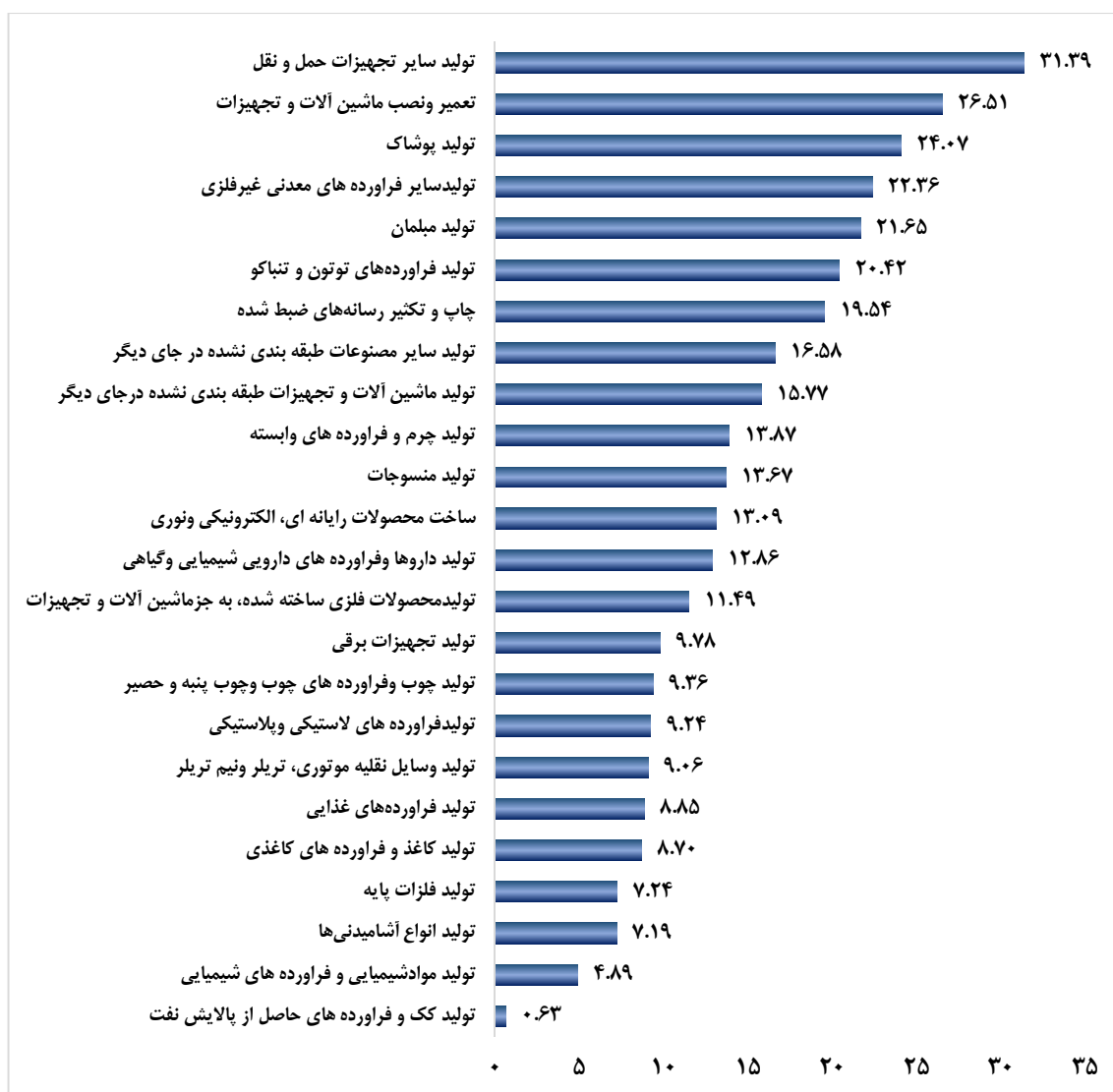
مأخذ: مرکز آمار ایران. آمار تورم و تورم خوراکی و آشامیدنی در سال ۱۴۰۰ مربوط به دوازده ماهه بهمن ماه است.

۳. موضوع دیگری که ضروریست مورد توجه سیاست‌گذاران بازار کار قرار بگیرد، اصابت آثار حداقل دستمزد بر بنگاه‌های اقتصادی از حیث زمینه فعالیت و مقیاس فعالیت است. در دفاع از افزایش غیرمتعارف

دستمزد گفته می‌شود سهم هزینه‌های نیروی انسانی در کل هزینه‌های بنگاه‌های اقتصادی کمتر از ۱۰ درصد است و لذا آثار تورمی آن کم برآورد نشان داده می‌شود؛ حال آنکه این سهم صرفاً برای بنگاه‌های تولید صنعتی غیر کاربر می‌تواند قابل قبول باشد. بر اساس آمارهای منتشر شده توسط مرکز آمار ایران از بنگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر در سال ۱۳۹۸، سهم پرداختی بابت جبران خدمات از هزینه تمام شده تولید در برخی از رشته فعالیت‌های صنعتی کاربر نظیر «تولید سایر تجهیزات حمل‌ونقل»، «تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات»، «تولید پوشاک»، «تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی»، «تولید مبلمان»، «تولید فرآورده‌های توتون و تنباکو»، «چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده»، «تولید چرم و فرآورده‌های وابسته»، «تولید منسوجات»، «تولید داروها و فرآورده‌های دارویی شیمیایی و گیاهی» و...، بیش از ۱۰ درصد (از ۱۱،۴۹ درصد تا حدود ۳۱،۳۹ درصد) می‌باشد که گویای سهم قابل توجه هزینه دستمزد در قیمت تمام شده این صنایع می‌باشد. اهمیت توجه به سهم هزینه دستمزد از هزینه تمام شده بنگاه‌های اقتصادی آن است که هر چه این سهم در هزینه‌های تمام شده صنایع بیشتر باشد، آن صنایع تأثیر مستقیم بیشتری از محل افزایش حداقل دستمزدها، خواهند پذیرفت.

نمودار ۲- سهم جبران خدمات از هزینه تمام شده تولید به تفکیک رشته فعالیت‌های صنعتی

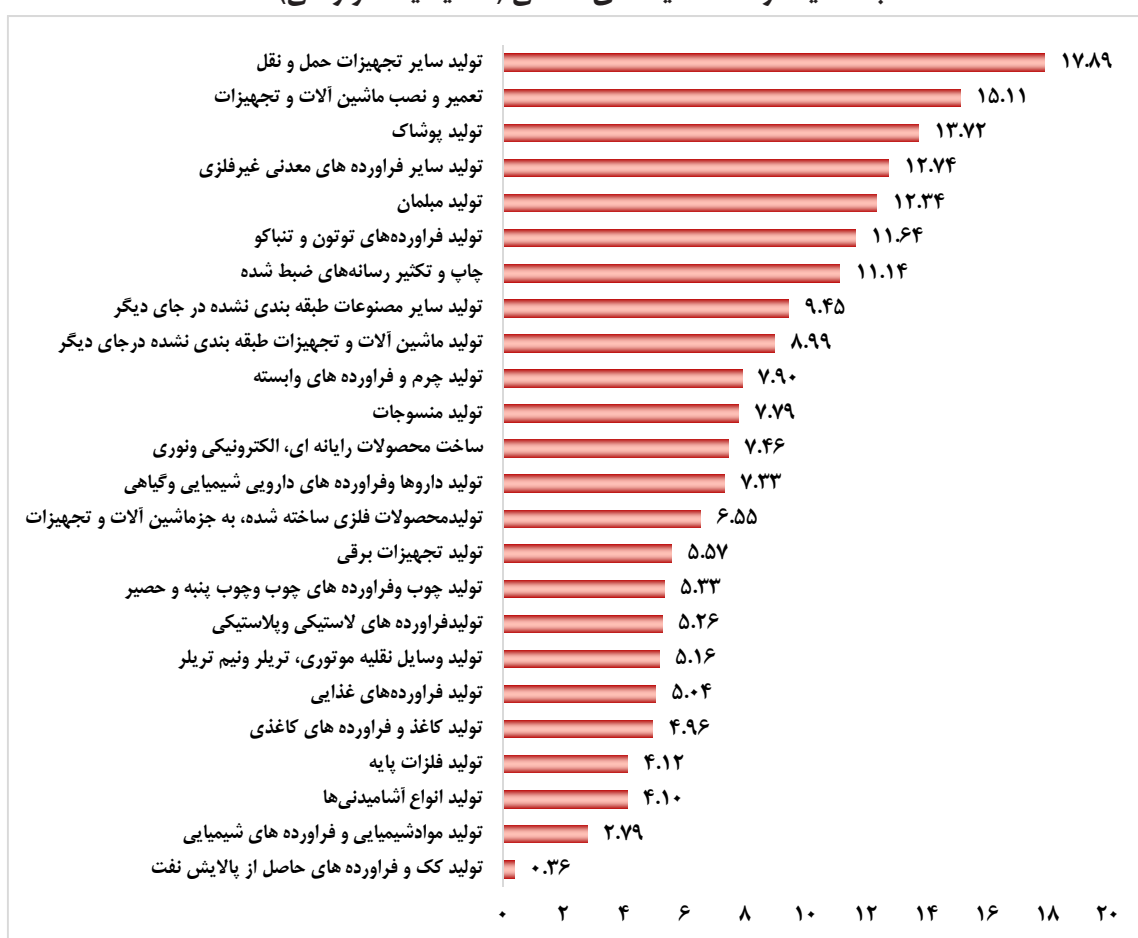
مأخذ: محاسبات بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران انجام گرفته است، شایسته ذکر است رقم مربوط به هزینه تمام شده تولید، از مجموع ارزش پرداختی بابت "جبران خدمات"، "نهادهای فعالیت صنعتی" و "خدمات غیر صنعتی" حاصل شده است.

مطابق با نمودار شماره (۳) ملاحظه می‌شود، در اثر افزایش ۵۷ درصدی در نرخ حداقل دستمزد، به‌طور مستقیم و بدون در نظر گرفتن اثر انتظارات تورمی و اثر فزاینده افزایش دستمزدها بر افزایش قیمت سایر نهاده‌ها، قیمت تمام شده رشته فعالیت صنعتی «تولید سایر تجهیزات حمل و نقل» نزدیک به ۱۸ درصد افزایش خواهد یافت. رشته فعالیت صنعتی «تعمیر و نصب ماشین آلات و تجهیزات» بیش از ۱۵ درصد، رشته فعالیت صنعتی «تولید پوشاک» نزدیک بر ۱۴ درصد، رشته فعالیت صنعتی «تولید مبلمان» بیش از ۱۲ درصد، رشته فعالیت صنعتی «تولید فرآورده‌های توتون و تنباکو» نزدیک به ۱۲ درصد، رشته فعالیت صنعتی «چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده» حدود ۱۱،۱۴ درصد، رشته فعالیت صنعتی «تولید چرم و فرآورده‌های وابسته» نزدیک به ۸ درصد، رشته فعالیت صنعتی «تولید منسوجات»

حدود ۷,۸ درصد، رشته فعالیت صنعتی «تولید داروها و فرآورده‌های دارویی شیمیایی و گیاهی» حدود ۷,۳۳ درصد خواهد بود. بدیهی است که اثر کل این اقدام شامل اثر مستقیم و غیرمستقیم بر قیمت تمام شده رشته فعالیت‌های مذکور بسیار بیشتر خواهد بود و به‌واسطه تحمیل بار هزینه‌ای فزاینده بر واحدهای تولیدی، لاجرم شاهد کاهش ظرفیت تولید و تعدیل نیروی کار و به طبع آن گسترش معضل بیکاری در کشور خواهیم بود.

نمودار ۳- تأثیر مستقیم و خطی افزایش ۵۷ درصدی حداقل دستمزد در افزایش قیمت تمام شده تولید به تفکیک رشته فعالیت‌های صنعتی (کد آیسیک دو رقمی)

مأخذ: محاسبات بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران انجام گرفته است، شایسته ذکر است رقم مربوط به هزینه تمام شده تولید، از مجموع ارزش پرداختی بابت "جبران خدمات"، "نهاده‌های فعالیت صنعتی" و "خدمات غیر صنعتی" حاصل شده است.

همچنین باید در نظر داشت که بخش خدمات بخش کاربر است و سهم هزینه‌های نیروی انسانی در هزینه‌های بنگاه‌های خدماتی بیشتر از سهم این نوع از هزینه‌ها در بنگاه‌های صنعتی خواهد بود. نکته قابل تأمل اینکه این بنگاه‌ها بیشترین آسیب را در دوره دوساله پاندمی کوید-۱۹ متحمل شده‌اند. به‌عنوان مثال خدمات گردشگری، پذیرائی و اقامتی، حمل‌ونقل مسافری، آموزشی و تفریحی، صنایع دستی و... با سهمی بین ۱۶-۲۰ درصد از ارزش افزوده اقتصاد ملی، به‌طور رسمی در مصوبات ستاد

ملی کرونا به عنوان بخش آسیب دیده و نیاز به حمایت معرفی شده اند. نکته حائز اهمیت آنکه دست کم نیمی از این بنگاه ها حتی قادر به استفاده از تسهیلات حمایتی دوره کرونا با نرخ سود بانکی ۱۲ درصد نبوده اند و با ریزش بی سابقه نیروی انسانی مواجه شده اند.

۴. بررسی ساختار صنعتی کشور نیز حاکی از سهم ۹۲ درصدی بنگاه های کوچک و متوسط با حدود ۵۰ درصد سهم اشتغال است. این بنگاه ها در دهه گذشته نقطه اصابت نهائی کاهش تقاضای کل، نوسانات نرخ ارز و تحریم مبادلات مالی و تجاری و نیز قطع زنجیره ارزش حاصل از کرونا بوده اند. همچنین، این بنگاه ها در مقابل شوک های مالی و محیطی همچون جهش دستمزد به شدت آسیب پذیرند و انتظار می رود به واسطه اجرای سیاست افزایش ۵۷ درصدی در حداقل دستمزدها، تعدیل نیرو کار را در دستور کار قرار دهند.

۵. رشد غیرمتعارف حداقل دستمزد ممکن است منجر به اخراج نیروی کار موجود و تشدید بیکاری و افزایش مراجعات به صندوق بیمه بیکاری برای دریافت مقرری بیمه بیکاری شود. برآوردهای کارشناسی حاکی از این نگرانی مهم است که ممکن است سهم بیکاران ناشی از اخراج و تعدیل از کل بیکاران کشور که از ۱۷ درصد در سال ۱۳۹۸، با توجه به بیکار شدن بخشی از نیروی کار کشور ناشی از ویروس کرونا در سال ۱۴۰۰ به حدود ۲۹ درصد رسیده بود، با حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی و تصمیمات معطوف به نظام مالیاتی و به ویژه افزایش ۵۷ درصدی حداقل دستمزد، به بیش از این ارقام برسد. این شرایط می تواند به تشدید اشتغال غیررسمی و همچنین آسیب شدید دهک های پایین درآمدی منجر شود.

توصیه های سیاستی

در راستای حمایت از فعالان اقتصادی و حفظ بخش های مولد اقتصادی از شرایط رکودی و تورمی اقتصاد کشور، مجموعه پیشنهادات مشخص اتاق ایران، به شرح ذیل است:

الف) درباره افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق گمرکی:

۱. دولت همزمان با اجرای این اقدام، تعرفه حقوق ورودی کالاهای اساسی، ضروری، نهاده های کشاورزی و دامی، مواد اولیه و واسطه های تولید و ماشین آلات مورد نیاز تولید را به گونه ای تغییر دهد که نرخ مؤثر تعرفه قبل و بعد از اجرای این حکم بدون تغییر باقی بماند یا به شکل حداقلی افزایش یابد. برای سایر کالاها حقوق ورودی را به گونه ای تغییر دهد که متوسط مأخذ تعرفه مؤثر حقوق ورودی دریافتی حداکثر ۵۰ درصد نسبت به سال ۱۴۰۰ افزایش یابد.

۲. نرخ مؤثر تعرفه قبل و بعد از اجرای این حکم را با در نظر گرفتن نوسانات نرخ ارز در فواصل زمانی ۳ ماهه بازنگری کند.

۳. گمرک جمهوری اسلامی ایران موظف شود بر اساس دستورالعملی که به تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌رسد به‌گونه‌ای عمل کند که از ابتدای ۱۴۰۰، پرداخت وجوه حقوق و عوارض گمرکی مربوط به واردات مواد اولیه بخش تولید حسب درخواست متقاضی، به‌صورت اعتباری قابل انجام باشد.

ب) درباره منوط شدن معافیت‌های مالیاتی و جایزه‌های صادراتی به بازگشت ارز حاصل از صادرات

در آئین‌نامه این بند مدت‌زمان مجاز برای رفع تعهد ارز با توجه به ویژگی‌های کالاهای صادراتی از قبیل اقلام کشاورزی، فرش و صنایع‌دستی، خدمات فنی و مهندسی و سایر گروه‌های کالایی و همچنین مشوق‌های لازم برای صادرکنندگانی که زودتر از موعد مقرر نسبت به برگشت ارزهای صادراتی خود به چرخه اقتصادی کشور اقدام می‌نمایند پیش‌بینی شود. علاوه بر این توصیه اکید آن است که به‌جای مشروط کردن استرداد ارزش‌افزوده پرداختی صادرکنندگان به بازگشت ارز به اقتصاد کشور، صرفاً «برخورداری از معافیت مالیات بر عملکرد، مشروط به بازگشت ارز به چرخه اقتصاد کشور گردد».

ج) حذف معافیت مالیاتی صادرکنندگان مواد خام و نیمه‌خام

پیشنهاد می‌شود محصولات با ارزش‌افزوده پائین در صنعت پتروشیمی به شکل ذیل تعریف گردد:

۱. در سال ۱۴۰۱ آن دسته از محصولات پتروشیمی که فقط با یک مرحله از فرآوری ماده خام، تولید می‌شوند، در زمره محصولات پتروشیمی با ارزش‌افزوده پائین قرار می‌گیرند و در حکم محصول نیمه‌خام خواهند بود. وزارت صمت با همکاری وزارت نفت موظف شود فهرست این محصولات را احصاء نماید.

۲. وزارت صمت مکلف است میزان نیاز داخلی محصولات احصاء شده در بند ۱ را برآورد نماید و موظف شود با همکاری وزارت نفت و تشکل مربوطه نسبت به احصاء سهم هر شرکت پتروشیمی در تأمین نیاز داخلی اقدام نماید.

۳. وزارت اقتصاد موظف شود از صادرات محصولات نیمه‌خام پتروشیمی در سقف مقادیر تعیین شده در بند ۲ مالیات اخذ نماید.

۴. صادرات مازاد بر نیاز داخلی که فرآوری آن‌ها در داخل به تشخیص وزارت صمت فاقد توجیه فنی-اقتصادی می‌باشد و یا به تشخیص وزارت نفت به دلیل محدودیت‌های دانش فنی امکان‌پذیر

نمی‌باشد، مشمول مالیات نشود.

(د) حذف ارزش ترجیحی

۱. حذف تدریجی ارزش ترجیحی کالاهای مشمول در دستور کار قرار گیرد به گونه‌ای که در نیمه اول سال همزمان با ادامه تخصیص ارزش ترجیحی به دارو و گندم، مقدمات لازم (مثلاً درباره دارو تکمیل سامانه‌های لازم برای پرداخت یارانه به بیمه‌ها و ثبت نام افرادی که دارای بیماری‌های خاص هستند در این سامانه‌ها) برای حذف ارزش ترجیحی این کالاها در نیمه دوم سال فراهم شود.

۲. تأمین سرمایه در گردش و تسهیل دریافت آن با متوقف کردن موانع حقوقی برای واحدهای تولیدی در زنجیره‌های تولید متناسب با نقدینگی مورد نیاز پس از حذف ارزش ترجیحی

۳. لغو ممنوعیت صادراتی کالاها و وضع عوارض صادراتی برای تنظیم بازار داخلی در صورت نیاز

(ه) مصوبه حداقل دستمزد شورای عالی کار بر

✓ مهمترین سیاست دولت باید به کنترل تورم معطوف شود تا افزایش بیش از حد حداقل دستمزدها، چراکه افزایش بیش از حد حداقل دستمزدها فشارهای مضاعفی را به دولت و اقتصاد کشور وارد خواهد کرد.

✓ در تعیین حداقل دستمزد یک توافق سه‌جانبه حاصل آید که نفع ذینفعان را دنبال کند تا به واسطه اجرای آن آثار سوء کمتری بر اقتصاد تحمیل شود.

✓ مصوبه فعلی اصلاح شود به گونه‌ای که «سایر پرداخت‌ها»، مشمول نرخ پایین‌تری نسبت به حداقل دستمزد برای افزایش شوند.

پیوست: سهم برداشتی به نهاده‌های تولید از هزینه تمام شده تولید و تأثیر مستقیم افزایش حداقل دستمزد در افزایش قیمت تمام شده رشته فعالیت‌های صنعتی

کد فعالیت	فعالیت	سهم جریان خدمات از هزینه تمام شده تولید	سهم مواد اولیه داخلی از هزینه تمام شده تولید	سهم مواد اولیه خارجی از هزینه تمام شده تولید	تأثیر مستقیم و خطی افزایش ۵۷ درصدی حداقل دستمزد بر افزایش قیمت تمام شده تولید
۱۰	تولید فرآورده های غذایی	۸۸۵	۷۹۸۹	۶۰۱۲	۵۰۴
۱۰۱	فرآوری و نگهداری گوشت	۹۳۳	۸۲۵۸	۴۹۲	۵۳۱
۱۰۲	فرآوری و نگهداری ماهی، سخت پوستان و نرم تنان	۷۰۶	۸۹۶۵	۰۳۹	۴۰۲
۱۰۳	فرآوری و نگهداری میوه و سبزیجات	۷۷۶	۸۵۰۸	۱۵۶	۴۴۲
۱۰۴	تولید روغن ها و چربی های گیاهی و حیوانی جز روغن ذرت	۳۵۰	۸۱۱۹	۱۲۰۹	۱۹۹
۱۰۵	تولید فرآورده های لبنی	۱۰۶۸	۷۶۲۳	۶۴۳	۶۰۸
۱۰۶	لبند فرآورده های آسیاب غلات (دانه آسیاب شده)، نشاسته و آورده های نشاسته ای	۵۷۵	۸۸۸۲	۱۷۲	۳۲۸
۱۰۷	تولید سایر فرآورده های غذایی	۱۳۱۴	۷۲۴۷	۷۳۸	۷۴۹
۱۰۸	تولید غذایی آماده حیوانات	۳۲۵	۸۸۰۳	۶۳۳	۱۸۵
۱۱	تولید انواع آشامیدنی ها	۷۰۱۹	۷۵۱۵	۷۰۳۴	۴۰۱۰
۱۲	تولید فرآورده های توتون و تنباکو	۲۰۴۲	۴۲۴۶	۲۸۷۸	۱۱۶۴
۱۳	تولید منسوجات	۱۳۶۷	۷۳۵۳	۷۶۳	۷۷۹
۱۳۱	ریسند که بافندگی و تکمیل منسوجات	۱۴۵۱	۷۲۱۶	۸۳۳	۸۲۷
۱۳۹	تولید سایر منسوجات	۱۲۵۱	۷۵۴۴	۶۶۵	۷۱۳
۱۴	تولید پوشاک	۳۴۰۷	۶۵۵۴	۴۲۴	۱۳۰۷۲
۱۴۱	تولید پوشاک، به جز پوشاک از پوست خردار	۲۳۹۴	۶۵۶۶	۴۲۹	۱۳۶۵
۱۴۳	تولید پوشاک کشیاف و قلاب بافی شده	۲۶۱۱	۶۳۷۲	۳۴۴	۱۴۸۸
۱۵	تولید چرم و فرآورده های وابسته	۱۳۸۷	۷۵۰۴	۶۵۲	۷۰۹۰
۱۵۱	نه و برداشت چرم؛ تولید کیف دستی؛ زین و تیراقت و رنگرزی	۱۰۹۸	۸۰۴۹	۲۶۸	۶۲۶
۱۵۳	تولید کفش و پاپوش	۱۷۲۶	۶۸۶۳	۱۱۰۳	۹۸۴
۱۶	تولید چوب و فرآورده های چوب و چوب پنبه به جز مبلمان - ساخت کالا از حصص و مواد حصص بایه	۹۰۳۶	۸۰۱۰	۴۰۱۶	۵۳۳
۱۶۱	اره، کسب و رنده کردن چوب	۱۶۶۰	۶۱۶۲	۱۷۷۶	۹۴۶
۱۶۲	تولید فرآورده های چوب، چوب پنبه، حصص و مواد حصص بایه	۹۰۳۲	۸۰۴۴	۳۹۱	۵۲۶
۱۷	تولید کاغذ و فرآورده های کاغذی	۸۰۷۰	۷۵۰۰	۱۰۶۰	۴۹۶

کد فعالیت	فعالیت	سهم جریان خدمات از هزینه تولید	سهم مواد اولیه داخلی از هزینه تولید	سهم مواد اولیه خارجی از هزینه تولید	تأثیر مستقیم و خطی افزایش ۵۷ درصدی حداقل دستمزد بر افزایش قیمت تمام شده تولید
۱۸	چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده	۱۹.۵۴	۶۴.۸۱	۸.۷۹	۱۱.۱۴
۱۹	تولید کک و فراورده های حاصل از پالایش نفت	۰.۶۳	۹۶.۵۹	۰.۵۳	۰.۳۶
۱۹۱	تولید فراورده های کوره کک بزرگ	۱۰.۸۷	۷۰.۵۱	۱۳.۹۹	۶.۱۹
۱۹۲	تولید فراورده های پالایش شده نفت	۰.۶۱	۹۶.۶۶	۰.۵۰	۰.۳۵
۲۰	تولید مواد شیمیایی و فراورده های شیمیایی	۴.۸۹	۸۰.۱۳	۳.۴۹	۲.۷۹
۲۰۱	پد مواد شیمیایی اساسی، کودها و ترکیبات نیروژن، پلاستیک و لاستیک مصنوعی، در شکل نخستین	۴.۴۰	۸۰.۴۷	۲.۷۳	۲.۵۱
۲۰۲	تولید سایر فراورده های شیمیایی	۸.۳۰	۷۶.۸۲	۹.۳۳	۴.۷۳
۲۰۳	تولید الیاف مصنوعی	۷.۸۰	۸۳.۹۳	۴.۶۹	۴.۴۴
۲۱	تولید داروها و فراورده های دارون، شیمیایی و گیاهی	۱۳.۸۶	۶۱.۵۰	۱۵.۲۶	۷.۳۳
۲۲	تولید فراورده های پلاستیک و لاستیک	۹.۲۴	۷۵.۸۷	۱۰.۸۲	۵.۲۶
۲۲۱	تولید فراورده های پلاستیک-بجز کفش	۱۱.۹۲	۶۵.۵۴	۱۶.۷۱	۶.۷۹
۲۲۲	تولید فراورده های پلاستیک-به جز کفش	۸.۵۹	۷۸.۳۵	۹.۴۱	۴.۹۰
۲۳	تولید سایر فراورده های معدنی غیرفلزی	۳۳.۳۶	۵۶.۱۱	۲.۵۵	۱۲.۷۴
۲۳۱	تولید شیشه و فراورده های شیشه ای	۲۰.۵۲	۶۲.۲۸	۲.۱۶	۱۱.۷۰
۲۳۹	تولید فراورده های معدنی غیرفلزی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۲۲.۶۱	۵۵.۲۵	۲.۶۱	۱۲.۸۹
۲۴	تولید فلزات پایه	۷.۲۴	۷۶.۸۳	۷.۳۵	۴.۱۲
۲۴۱	تولید آهن و فولاد پایه	۶.۶۶	۷۸.۴۱	۶.۹۵	۳.۸۰
۲۴۲	تولید فلزهای پایه گرانبها و سایر فلزهای غیرآهنی	۸.۷۳	۷۱.۰۸	۹.۳۹	۴.۹۸
۲۴۳	ریخته گری فلزات	۱۳.۶۲	۷۳.۷۳	۳.۳۳	۷.۷۶
۲۵	تولید محصولات فلزی ساخته شده، به جز ماشین آلات و تجهیزات	۱۱.۴۹	۷۷.۱۹	۲.۶۷	۶.۵۵
۲۵۱	تولید محصولات فلزی سازه ای، منبع، مخزن آب و مولدهای بخار	۱۰.۲۴	۷۵.۳۸	۲.۷۷	۵.۸۴
۲۵۹	تولید سایر محصولات فلزی ساخته شده و فعالیت های خدماتی فلزکاری	۱۳.۳۴	۷۹.۸۸	۲.۵۲	۷.۶۰

کد فعالیت	فعالیت	سهم جریان خدمات از هزینه تولید	سهم مواد اولیه داخلی از هزینه تولید	سهم مواد اولیه خارجی از هزینه تولید	تأثیر مستقیم و خطی افزایش درصدی حداقل دستمزد بر افزایش قیمت تمام شده تولید
۲۶	ساخت محصولات رایانه ای، الکترونیکی و نوری	۱۳۰۰۹	۶۹.۳۹	۱۱.۶۳	۷.۴۶
۲۶۱	ساخت تخته مدار و قطعات الکترونیکی.	۱۲.۳۳	۸۲.۱۴	۱.۴۵	۷.۰۳
۲۶۲	تولید رایانه و تجهیزات جانبی	۱۰.۸۳	۸۰.۰۳	۴.۱۴	۶.۱۷
۲۶۳	ساخت تجهیزات مختارانه.	۲۰.۲۵	۶۹.۰۵	۶.۰۷	۱۱.۵۴
۲۶۴	ساخت کالاهای مصرفی الکترونیکی.	۹.۷۹	۵۸.۴۳	۲۶.۲۰	۵.۵۸
۲۶۵	ساخت تجهیزات اندازه گیری، آزمون، راهبری و کنترل؛ انواع ساعت	۱۵.۱۸	۶۹.۲۰	۷.۱۳	۸.۶۵
۲۶۶	ساخت تجهیزات برتودهی، الکتروپزشکی، والکترودرمانی	۱۲.۳۷	۸۴.۳۱	۰.۰۰	۷.۰۵
۲۶۷-۲۶۸	تولید ابزارهای الکتیکی و تجهیزات عکاسی؛ تولید رسانه های نوری و معناطیسی.	۱۲.۱۴	۸۲.۷۲	۰.۰۰	۶.۹۲
۲۷	تولید تجهیزات برقی	۹.۷۸	۷۴.۶۳	۱۱.۱۷	۵.۵۷
۲۷۱	تولید موتور برقی، دینام و ترانسفورماتور و دستگاه های توزیع و کنترل برق	۱۴.۱۷	۶۶.۲۱	۱۴.۸۴	۸.۰۸
۲۷۲	تولید باتری و انبار	۶.۴۱	۸۵.۳۶	۳.۶۰	۳.۶۵
۲۷۳	تولید سیم و دستگاه های سیم کشی	۵.۶۳	۸۸.۶۵	۲.۴۷	۳.۲۱
۲۷۴	تولید تجهیزات روشنایی برقی.	۱۴.۸۵	۶۵.۲۸	۱۲.۹۶	۸.۴۶
۲۷۵	تولید وسایل برقی خانگی.	۱۰.۱۹	۶۷.۰۳	۱۸.۰۰	۵.۸۱
۲۷۹	تولید سایر تجهیزات برقی.	۱۶.۰۳	۷۷.۶۹	۳.۳۶	۹.۱۴
۲۸	تولید ماشین، آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده درجای دیگر	۱۵.۷۷	۷۴.۵۵	۳.۸۵	۸.۹۹
۲۸۱	تولید ماشین، آلات با کاربرد عام	۱۵.۹۴	۷۴.۶۲	۳.۶۴	۹.۰۹
۲۸۲	تولید ماشین، آلات با کاربرد خاص	۱۵.۳۷	۷۴.۳۷	۴.۳۵	۸.۷۶
۲۹	تولید وسایل نقلیه موتوری	۹.۰۶	۶۵.۹۶	۱۵.۰۱	۵.۱۶
۲۹۱	تولید وسایل نقلیه موتوری	۶.۸۴	۶۲.۳۷	۱۷.۸۳	۳.۹۰
۲۹۲	تولید بدنه (اتاق ماشین) نقلیه موتوری و ساخت تریلر و نیم تریلر	۱۲.۴۸	۷۹.۸۱	۲.۶۳	۷.۱۲
۲۹۳	تولید قطعات و لوازم الحاقی، وسایل نقلیه موتوری	۱۳.۱۵	۷۱.۹۴	۱۰.۲۶	۷.۴۹

کد فعالیت	فعالیت	سهام جریان خدمات از هزینه تولید	سهام مواد اولیه داخلی از هزینه تولید	سهام مواد اولیه خارجی از هزینه تولید	تأثیر مستقیم و خطی افزایش ۵۷ درصدی حداقل دستمزد بر افزایش قیمت تمام شده تولید
۳۰	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	۳۱۰۳۹	۳۷۰۵۷	۱۳۰۵۴	۱۷۰۸۹
۳۰۱	تولید کشی و قایق	۱۱۰۳۷	۲۳۰۹۰	۶۰۰۷	۶۰۴۸
۳۰۲	تولید لوموتورهای راه آهن و وسایل نقلیه ریلی	۲۱۰۸۹	۷۰۰۲۳	۱۶۸	۱۲۰۴۸
۳۰۹	تولید سایر وسایل حمل و نقل طبقه بندی نشده در جای دیگر	۴۰۰۹۷	۲۶۰۲۷	۱۸۰۷۹	۲۳۰۳۶
۳۱	تولید مبلمان	۲۱۰۶۵	۶۷۰۸۴	۴۰۱۴	۱۲۰۳۴
۳۲	تولید سایر مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۱۶۰۵۸	۷۱۰۵۸	۶۰۱۲	۹۰۴۵
۳۲۱	تولید جواهرات، جواهرات بدلی و کالاهای وابسته	۲۹۰۸۰	۶۰۰۳۸	۲۸۶	۱۶۰۹۹
۳۲۳	تولید کالاهای ورزشی	۲۶۰۳۹	۵۶۰۷۴	۰۰۳۱	۲۰۰۷۴
۳۲۴	تولید وسایل بازی و اسباب بازی	۳۰۰۱۳	۶۱۰۰۴	۵۳۰۵	۱۷۰۱۸
۳۲۵	ساخت ملزومات و وسایل پزشکی و دندان پزشکی	۱۵۰۱۵	۷۳۰۵۵	۶۰۳۶	۸۰۶۴
۳۲۹-۳۳۲	تولید سایر مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر؛ تولید آلات موسیقی	۱۸۰۷۶	۷۰۰۸۱	۵۸۸	۱۰۰۶۹
۳۳	تعمیر و نصب ماشین آلات و تجهیزات	۲۶۰۵۱	۴۰۰۶۲	۲۳۰۸۹	۱۵۰۱۱

ماخذ: محاسبات بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران انجام گرفته است، شایسته ذکر است رقم مربوط به هزینه تمام شده تولید، از مجموع ارزش ارزش برداشتی بابت "جبران خدمات"، "تسهیلات" فعالیت صنعتی" و "خدمات غیر صنعتی" حاصل شده است.